

Ondersteuning na overlijden

Deze brochure is om u op weg te helpen met de noodzakelijke maatregelen wanneer een naaste uit uw familie- of vriendenkring is overleden. U maakt nu een tijd door waarin het voor u moeilijk is uw aandacht te richten op zaken die moeten worden geregeld. Deze brochure informeert u over de praktische zaken, die, in de eerste uren na overlijden, belangrijk zijn. Het gaat over de verzorging van de overledene, de wijze waarop en wie de verzorging uitvoert en wie deze zorg betaalt.

Elke overledene verblijft voor kortere of langere tijd in het mortuarium van het ziekenhuis. De mortuariumbeheerder gaat over tot koeling (uiterlijk 3 uur na overlijden), omdat hij de zorg voor overledenen heeft aangenomen (zaakwaarneming, artikel 6: 198 Burgerlijk wetboek), ongeacht of nabestaanden daar een expliciete opdracht toe geven. De mortuariumbeheerder gaat door met koelen totdat nabestaanden of hun uitvaartverzorgers bepalen wat er in de voorbereiding op een uitvaart verder moet gebeuren.

Het Elisabeth-Tweesteden Ziekenhuis (ETZ) heeft de zorg voor overledenen en het beheer van het mortuarium uitbesteed aan Memorta. Zij voeren voor ETZ de noodzakelijke verzorging uit (of een deel daarvan), zij koelen de overledene (uiterlijk 3 uur na overlijden) en handelen op een correcte manier de voor het mortuarium noodzakelijke administratieve zaken af.

Verzorging van de overledene

Kort na het overlijden wordt de overledene op de afdeling verzorgd. De overledene wordt goed gelegd en infuuslijnen of katheters worden verwijderd. De verpleegkundige vraagt of u de overledene een pyjama of een ziekenhuishemd wil laten dragen. U kunt, als naaste, deze laatste zorg ook zelf verlenen, eventueel met ondersteuning van de verpleegkundige (met deze zorg wordt de noodzakelijke zorg bedoeld). De noodzakelijke zorg kan ook worden uitgevoerd in het mortuarium. Na deze verzorging krijgt u gelegenheid om afscheid te nemen van de overledene. Als u dit wenst, kan de ziekenhuispastor op de afdeling samen met u een afscheidsritueel verzorgen.

Persoonlijke bezittingen

Als u aanwezig bent tijdens of kort na het overlijden vraagt de verpleegkundige u om persoonlijke bezittingen van de overledene in te pakken en eventueel sieraden af te doen. Wilt u dit liever niet zelf doen, dan kan de verpleegkundige dit overnemen. Als u niet aanwezig bent tijdens of kort na het overlijden, dan worden de persoonlijke bezittingen van de overledene op de afdeling bewaard. De verpleegkundige neemt contact met u op en verzoekt u de persoonlijke bezittingen zo snel mogelijk op te halen. Bij het ophalen van de persoonlijke bezittingen vraagt de verpleegkundige u om te tekenen voor de ontvangst van kostbaarheden. Als u de keuze maakt om kostbaarheden met de overledene mee te laten gaan naar het mortuarium, dan is van belang dat de mortuariumbeheerder geen verantwoordelijkheid kan dragen voor 'bewaking' van persoonlijke bezittingen. Wij adviseren u contact op te nemen met de uitvaartondernemer over uw wensen.

Mortuariumbeheerder

Uiterlijk drie (3) uur na het overlijden wordt de overledene overgebracht naar het mortuarium. Elke overledene verblijft voor kortere of langere tijd in het mortuarium van het ziekenhuis. De mortuariumbeheerder gaat over tot koeling, omdat hij de zorg voor overledenen heeft aangenomen (zaakwaarneming, artikel 6: 198 Burgerlijk wetboek), ongeacht of nabestaanden daar een expliciete opdracht toe geven. De mortuariumbeheerder gaat door met koelen totdat nabestaanden of hun uitvaartverzorgers bepalen wat er in de voorbereiding op een uitvaart verder moet gebeuren.

Wilt u de gebruikelijke laatste zorg en de vereiste koeling vanaf drie uur na overlijden **niet** door de mortuariumbeheerder van het ziekenhuis laten plaatsvinden, bijvoorbeeld vanwege religieuze redenen of de daaraan verbonden extra kosten, geef dit dan meteen na het overlijden van de patiënt door aan de verpleegkundige.

Het is belangrijk dat u zo snel mogelijk, uiterlijk drie uur na het moment van overlijden, maatregelen treft om op andere wijze te voorzien in de zorg van de overledenen. Binnen drie uur na het moment van overlijden zult u de door u gewenste uitvaartondernemer moeten inschakelen. U geeft de uitvaartondernemer de opdracht de overledene zo spoedig mogelijk over te brengen naar de door u gewenste plaats van opbaring. De overbrenging dient binnen 3 uur na overlijden plaats te vinden. Hiervoor laat de verpleegkundige u een verklaring tekenen. Vindt de overbrenging van de overledenen niet binnen drie uur na overlijden plaats, dan wordt de overledenen overgebracht naar het mortuarium van ETZ en brengt Memorta de kosten daarvan bij de nabestaanden in rekening.

Voor aanvullende handelingen kunt u bij de mortuariumbeheerder of een uitvaartondernemer naar uw keuze terecht. Het ziekenhuis heeft geen commercieel belang bij uw keuze van een uitvaartondernemer.

Bereikbaarheid

Een medewerker van de mortuariumbeheerder is op werkdagen aanwezig van 08.00 tot 16.00 uur. Tijdens deze uren worden overledenen, drie uur na het moment van overlijden, door de medewerker op de afdeling opgehaald. Buiten deze uren brengt de verpleging, drie uur na het moment van overlijden, de overledene zelf over naar het mortuarium.

Het mortuarium is bereikbaar op telefoon: (013) 221 22 25.

Buiten genoemde tijden is Memorta 24/7 telefonisch bereikbaar voor calamiteiten via telefoonnummer: (013) 231 01 11.

Kosten

Uitvoering van de noodzakelijk zorg komt voor rekening van ETZ. De kosten voor koeling van de overledene, drie uur na het moment van overlijden, vallen niet onder de ziekenhuiszorg en komen voor rekening van de nabestaanden.

Deze kostenberekening gebeurt zonder tussenkomst, maar met medeweten van ETZ.

Voor de goede orde wordt u erop gewezen dat de kosten verbonden aan het gebruik van het mortuarium géén onderdeel zijn van het tarief van het ziekenhuis en evenmin zijn opgenomen in de ziektekostenverzekeringen en dus apart betaald moeten worden.

Waarschuwen uitvaartondernemer

Wanneer u als nabestaande de formaliteiten in het ETZ zelf hebt afgerond, kunt u een uitvaartondernemer waarschuwen. De uitvaartondernemer kan veel voor u regelen. Welke uitvaartondernemer u kiest, hangt af van wat er wel of niet geregeld is. In eerste instantie kan in de persoonlijke papieren van de overledene een verzekeringspolis aanwezig zijn. Is een polis aanwezig, dan kunt u contact opnemen met de betreffende uitvaartverzekeraar of ondernemer die erin vermeld staat. Het kan ook zijn dat de overledene tijdens zijn of haar leven wensen over de uitvaart met u als nabestaande heeft besproken. U weet dan met welke uitvaartondernemer contact opgenomen moet worden. In alle andere gevallen bent u gewoon vrij in het maken van een keuze.

Specifieke situaties

Persoonlijke wensen

Als er persoonlijke wensen zijn met betrekking tot make-up, kleding, sieraden en dergelijke, kunt u die kenbaar maken aan de uitvaartondernemer.

Rituele bewassing

Rituele bewassing kan plaatsvinden in overleg met de uitvaartondernemer. De kosten voor het ter beschikking stellen van de speciale wasruimte worden in rekening gebracht.

Donatie

Als het duidelijk is dat iemand niet meer kan genezen en gaat overlijden raadpleegt de arts het Donorregister om na te gaan welke keuze iemand heeft laten vastleggen. Het raadplegen van het donorregister mag enkele uren voor het vaststellen van de dood gebeuren. Een orgaan- of weefseldonatieprocedure mag alleen doorgaan als er een 'Toestemming' staat in het Donorregister óf als de nabestaanden toestemming geven.

Niet altijd komt een overledene in aanmerking voor donatie. Bij sommige ziekten of behandelingen is het niet mogelijk organen en/of weefsels te doneren. De arts is hiervan op de hoogte.

Wie geven toestemming voor donatie?

De nabestaanden kunnen toestemming geven voor donatie. Onder nabestaanden worden verstaan:

- de echtgeno(o)t(e) van de overledene;
- de levensgezel van de overledene;
- de naaste aanwezige bloedverwanten;
- de aanwezige meerderjarige erfgenamen;
- eventueel een met naam genoemd persoon in het Donorregister. Als deze niet is te bereiken een andere nabestaande.

Wat gebeurt er bij een donatie?

Onder weefseldonatie vallen de donatie van huid en oogweefsel, hartkleppen, bloedvaten en bot, kraakbeen- en peesweefsel. Een speciaal uitname team neemt de weefsels uit. Gaat het om oogweefsel, huid, bloedvaten en hartkleppen, dan gebeurt dit in het mortuarium van een ziekenhuis. Bij bot-, kraakbeen- en peesweefsel moet uitname altijd plaatsvinden in een operatiekamer voor de steriliteit. Bij geschiktheid voor orgaandonatie komt een Transplantatiecoördinator (TC) in het ziekenhuis van de donor. De TC verzorgt de donatieprocedure en gaat met u in gesprek. De uitname van organen wordt gedaan door een Zelfstandig Uitname Team (ZUT) welke vanuit een academisch ziekenhuis wordt aangestuurd.

Alle afspraken voor de organen worden gecoördineerd door de Stichting Eurotransplant Nederland en voor de weefsels door de zusterorganisatie Euro Tissue Bank BISLIFE voor de weefsels.

Na donatie

Na elke vorm van donatie wordt de overledene cosmetisch hersteld, zodat een normale opbaring in een rouwkamer of thuis kan plaatsvinden. Ook balsemen van het lichaam is nog mogelijk. Er zijn geen kosten verbonden aan een donatieprocedure. De zorgverzekeraar van de patiënt die de organen of weefsels krijgt betaalt alle kosten, bijvoorbeeld voor vervoer of een langer verblijf in een mortuarium.

Obductie

De behandelend arts of de arts die het overlijden heeft geconstateerd, kan u vragen of u toestemming geeft voor obductie. De arts legt u de toestemmingsprocedure uit. In die uitleg vermeldt hij de reden en de omvang van de obductie en vraagt toestemming aan de nabestaanden. Nadat de nabestaanden toegestemd hebben, vult de arts een toestemmingsformulier voor obductie in, dat de nabestaanden moeten ondertekenen.

Wat is een obductie?

Bij een obductie onderzoekt een patholoog het lichaam van de overledene. Hierbij worden de organen in de borst- en buikholte onderzocht. Als het nodig is dat ook andere lichaamsdelen of organen worden onderzocht, moet de arts die om de toestemming heeft gevraagd dat duidelijk vermelden op het toestemmingsformulier. De nabestaanden kunnen bezwaar maken tegen een volledige obductie of een geringere omvang van de obductie bepalen.

Wie geven toestemming voor obductie?

Aan de nabestaanden wordt toestemming gevraagd voor obductie. Onder nabestaanden worden verstaan:

- de echtgeno(o)t(e) van de overledene;
- de levensgezel van de overledene;
- de naaste aanwezige bloedverwanten;
- de aanwezige meerderjarige erfgenamen;
- personen die op een andere manier verantwoordelijk zijn.

De uitslag van het onderzoek

De patholoog deelt zijn bevindingen mee aan de arts die de overledene heeft behandeld. De arts licht de nabestaanden in. Hiervoor kunt u zelf drie maanden na de obductie een afspraak maken met de behandelend arts. Bij een gerechtelijke obductie licht de gerechtelijk patholoog alleen de officier van justitie in.

Na de obductie

Na de obductie wordt de overledene cosmetisch hersteld, zodat een normale opbaring in een rouwkamer of thuis kan plaatsvinden.

Ter beschikking stellen van de wetenschap

Als de patiënt zich ter beschikking wil stellen van de wetenschap, heeft hij of zij zich tijdens het leven aangemeld bij een universiteit. Een overledene kan alleen ter beschikking van de wetenschap worden gesteld, wanneer de nabestaanden een bevestiging van de universiteit kunnen overleggen. Dat wil zeggen wanneer de nabestaanden in het bezit zijn van een bewijs waarin een universiteit toestemming heeft gegeven voor een latere terbeschikkingstelling. Overleg hierover vindt plaats met betreffende universiteit.

Niet-natuurlijke dood

Onder een niet-natuurlijke dood wordt verstaan dat iemand door een niet-natuurlijke oorzaak is overleden. Hieronder vallen onder andere een verkeersongeval of een misdrijf. Bij een niet-natuurlijke dood stellen politie en justitie een onderzoek naar de doodsoorzaak in. Dat heeft tot gevolg dat een rouwbezoek pas kan plaatsvinden wanneer de overledene door de officier van justitie is vrijgegeven.

Rouwbegeleiding

Huisarts

De huisarts wordt door het ziekenhuis de volgende dag of na het weekend op de hoogte gesteld van het overlijden. Natuurlijk kunt u ook zelf contact opnemen. In de eerste opvang thuis, maar ook in een later stadium, kan de huisarts een rol hebben in begeleiding van u als nabestaande.

Landelijke Stichting Rouwbegeleiding

De Landelijke Stichting Rouwbegeleiding (L.S.R.) kan u informeren over gespreksgroepen voor rouwverwerking. Ook kunt u hier terecht voor literatuur over rouwverwerking.

Landelijk Steunpunt Rouw

Barchman Wuytterslaan 89 3819 AB Amersfoort tel.: (033) 461 68 86

Meer informatie

- www.rouw.nl

Belangrijke telefoonnummers

ETZ (Elisabeth-TweeSteden Ziekenhuis): (013) 221 00 00

Mortuarium: (013) 221 22 25

In beheer van **Memorta:** (013) 231 01 11

(24 uur per dag, 7 dagen per week bereikbaar)

Meer informatie voor de nabestaande vindt u op www.memorta.nl

Het ETZ heeft geen commercieel belang bij uw keuze van dienstverlener.